

(6 prvkov) a tiež pozdĺž trasy *vedúcej od priehrady ku kostolu* (3 prvky). Tieto dve skupiny prvkov votívnej architektúry môžeme pokladať za umelecky najhodnotnejšie (a zrejme i finančne nákladnejšie).

Popri trase vedúcej od kostola smerom k Lipnici Wielkej do Poľska je umiestnených 5 prvkov, z toho 3 v zastavanom území. Trasa mimo zastavaného územia vedie popri rozsiahlych pasienkarských a orných pôdach. Zoskupovanie polí do veľkoblukov v 50. rokoch 20. storočia prekrylo pôvodnú štruktúru krajiny, zachované prvky votívnej architektúry môžu poukazovať na to, že v tom mieste bolo križenie ciest. Vychádzame z predpokladu, že na hranici katastrov a dnes už nejestvujúcich križovatkách ciest nachádzame „svedkov“ niekdajšej komunikačnej siete.

Na hranici katastrálnych území stoja prvky – socha a križe (na obr. 3, v legende objekt č. 1, 4 a 19), Kamenný križ (na obr. 3, v legende objekt č. 8) bol pôvodne umiestnený na ceste spájajúcej Bobrov s osadou Hámre a Osada. Pred niekoľkými rokmi bol zničený vandalmi a zrej-

me aj preto po oprave presunutý na cintorín. Len pred niekoľkými týždňami bol na jeho mieste osadený nový drevený križ (na obr. 3, v legende objekt č. 7). Časť *hlavná cesta*, nazývaná tiež ako *nová cesta* vznikla až po vybudovaní Oravskej priehrady a nenachádzajú sa na nej žiadne prvky votívnej architektúry (s výnimkou niekoľkých sošiek na priečeliach budov).

* * *

Ťažkosti pri identifikácii sú spojené presúvaním prvkov. Okrem križa (na obr. 3, v legende objekt č. 8) je známy ešte minimálne jeden presun sochy sv. Jána Nepomuckého. Podľa dobových fotografií by dnes stál priamo na križovatke ulíc Zápotok a Vyšný koniec. Tak tiež je z dobových fotografií zrejme, že sa v obci nachádzala minimálne jedna murovaná kaplnka a ešte je spomenutá kaplnka pri kostole sv. Jána Nepomuckého. Otázne je, či a koľko prvkov sa nachádzalo na poliach, dnes na území veľkoblukových orných pôd patriacich pod správu roľníckeho družstva. S urči-

tosťou vieme povedať, že množstvo prvkov na fasádach objektov bolo nenávratne zničených pri búraní objektov.

V každom prípade uvedený výskum naznačuje isté skutočnosti, totiž potvrdzuje alebo odhaľuje stopy v meniacej sa štruktúre krajiny. Cieľom tohto poznania je uvedomiť si, že nielen samotné umelecké stvárnenie prvku by malo byť predmetom všeobecnej ochrany, ale aj jeho osadenie do krajiny a vzťah k iným prvkom. Preto prípadný presun prvku by mal byť dôsledne zvážený a ak k nemu dôjde, tak aj zaznamenaný.

Literatúra

Namislovská, V., Kurjaková, E.: Bobrov 1550 – 1998. Monografia. Námestovo: Tlačiareň Kubík, 2000, 242 s.

Ing. arch. Marta Kanderková, PhD., marta.kanderkova@fstav.uniza.sk
Katedra pozemného staviteľstva a urbanizmu Stavebnej fakulty Žilinskej univerzity v Žiline, Univerzitná 8215/1, 010 26 Žilina

RECENZIE

Vývoj a zmeny poľnohospodárskej krajinej štruktúry a biodiverzita nelesnej drevinovej vegetácie

Supuka, J., Šinka, K., Puchero-
 vá, Z., Verešová, M., Feriancová,
 E., Bihúňová, M., Kuczman, G.:
 Landscape Structure and Biodiversity of Woody Plants in the Agricultural Landscape. *Folia Universitatis Agriculturae et Silviculturae Mendelianae Brunensis, Edition of Original Papers and Monographs*, 6, 9, 2013, p. 1 – 187. ISSN 1803-2109, (Brno: Mendel

University in Brno, 187 p., ISBN 978-80-7375-905-6)

Poznanie historického vývoja zmien krajinej štruktúry, ako aj biodiverzity nelesnej drevinovej vegetácie s dôrazom na výskyt genofondovo významných stromov je dôležité nielen pre rozhodovanie a plánovanie, ale aj pre efektívny manažment krajiny integrujúci environmentálny prístup a ekonomické záujmy človeka. Zmeny využívania krajiny a následné zmeny súčasnej krajinej štruktúry sú odrazom demograficko-sídelného a sociálno-ekonomického vývoja územia, ako aj vlastníckych pomerov pôdy. Hlavnou myšlienkou monografie pod názvom *Krajinná štruktúra a biodiverzita drevín v poľ-*

nohospodárskej krajine, ktorá vyšla v anglickom jazyku, je výskum vývoja a zmien krajinej štruktúry ako odraz foriem využívania krajiny v určitých časových horizontoch s dôrazom na zhodnotenie prvkov nelesnej drevinovej vegetácie vo vymedzenom segmente poľnohospodársky využívanej krajiny v regióne Nitra.

Publikácia je rozdelená do piatich kapitol. V úvode autori načrtávajú príčiny a ťažiskové zdroje zmien a procesov, ktoré kontinuálne v krajine prebiehajú, ako aj základné činnosti formujúce nové znaky a vlastnosti kultúrnej krajiny. Autori uvádzajú tiež niektoré vedné prístupy k popisu a hodnoteniu znakov a vlastností krajiny. Prvá kapitola s názvom *Krajina,*

jej premeny, vlastnosti a hodnoty sa v rámci literárneho prehľadu súčasného stavu zameriava na prezentáciu výsledkov výskumu a názorov odborníkov na príčinné zmeny vo vývoji štruktúry, vlastností a chápania funkcií poľnohospodárskej krajiny s dôrazom na prvky a kategórie nelesnej drevinovej vegetácie. V druhej kapitole sú vymedzené základné východiskové kritériá, ktoré sú v ďalších kapitolách podrobnejšie rozpracované. Upresňuje sa predmet mapovania a hodnotenia (druhotná krajinná štruktúra s akcentom na prvky nelesnej drevinovej vegetácie v sledovaných katastrálnych územiach s formulovaním základného cieľa zameraného na: a) identifikáciu zmien krajinnnej štruktúry porovnaním rozdielov výskytu a priestorového rozloženia krajinných prvkov v troch časových horizontoch, b) hodnotenie prvkov nelesnej drevinovej vegetácie vo vybraných modelových územiach, c) hodnotenie miery antropofytizácie a diverzity v prvkoch nelesnej drevinovej vegetácie, d) hodnotenie genofondu nadrozmerných, starých a druhovo vzácnych drevín v prvkoch nelesnej drevinovej vegetácie.

V tretej kapitole s názvom *Materiál a metodika* sú vymedzené modelové územia, v ktorých sa výskum uskutočnil. Ide o deväť katastrálnych území nachádzajúcich sa v okolí Zoborských vrchov: Nitrianske Hrnčiarovce, Štitáre, Kolíňany, Žirany, Pohranice, Bádice, Dolné Lefantovce, Horné Lefantovce a Oponice, ktoré vytvárajú jednotný geomorfologický celok v pahorkatinnej krajine s charakteristikou ich prírodných pomerov. Hodnotenie prvkov nelesnej drevinovej vegetácie sa uskutočnilo z týchto hľadísk: typ nelesnej drevinovej vegetácie, pôvod, funkčná kategória a vnútorná štruktúra nelesnej drevinovej vegetácie. Druhotná krajinná štruktúra bola vyhodnocovaná v troch časových horizontoch. Autori používali mapy z III. vojenského mapovania, ktoré

bolo na území Slovenska, resp. Rakúsko-Uhorska realizované v rokoch 1869 – 1887. Z dostupných archívov použili mapy z rokov 1869 a 1892, ktoré boli spracované metódou interpretácie. Druhý časový horizont pre hodnotenie stavu a zmien krajinnnej štruktúry bol zvolený do obdobia 1949, kedy boli vyhotovené prvé letecké snímky pre celé územie Slovenska. Tretie obdobie hodnotenia zmien v krajine bolo zvolené pre roky 2010, resp. 2012. Výsledky hodnotenia druhotnej krajinnnej štruktúry boli spracované v prostredí GIS do príslušných digitálnych modelov máp.

Štvrtá kapitola je v monografii najrozsiahlejšia a najpodstatnejšia. Podľa jednotlivých sledovaných katastrálnych území obcí v troch stanovených obdobiach sú charakterizované a hodnotené ukazovatele problémových okruhov v súlade s vytýčenými východiskovými cieľmi. Ide o plošné vyhodnotenie zmien druhotnej krajinnnej štruktúry – prírastky a úbytky plôch podľa jednotlivých krajinných prvkov a základných foriem využitia krajiny. Sú zmapované skupiny nelesnej drevinovej vegetácie, ktoré sú zároveň prvkami územného systému ekologickej stability. Boli identifikované dreviny, ktoré predstavujú genofondové dedičstvo stromov. Cennými sú uvádzané výsledky hodnotenia štruktúrálnej diverzity a ekologickej kvality krajiny, disturbance a ekologických rizík, ktoré rozširujú poznatky o fungovaní vybraného krajinného priestoru. Dôležitým výstupom a zdrojom nových poznatkov je prehodnotenie súčasnej krajinnnej štruktúry v jednotlivých sledovaných územiach. Významnými sú návrhy na doplnenie prvkov nelesnej drevinovej vegetácie riešené v súlade s protieróznou ochranou územia a optimalizáciou veľkosti honov, ako aj uplatnenia zásad estetickej tvorby krajiny. Záver práce tvorí piatu kapitolu a stručne hodnotí získané poznatky pri hodnotení druhotnej krajinnnej štruktúry v sledovaných

Titulná strana

katastroch. Vyčíslňuje a hodnotí zmeny, ktoré nastali v troch časových horizontoch a zároveň ako celku za obdobie 143 rokov.

Poznanie histórie krajiny umožňujúce komparatívne analýzy vývoja využitia krajiny je príspevkom k vysvetleniu takého podstatného javu ako je premena krajiny a trendy jej vývoja, čo dáva možnosť jej uplatnenia ako plánovacieho nástroja. Je teda spoločenskou požiadavkou krajinného plánovania ako produktu aplikovaného krajinné-ekologického výskumu a plánovania, implementovaného do procesu územného plánovania, pozemkových úprav, procesu posudzovania vplyvov na životné prostredie/strategického environmentálneho hodnotenia (EIA/SEA) a do početných iných rozvojových aktivít regiónov/obcí financovaných zo štruktúrálnej fondov.

Ing. Lenka Lackóová (Grešová), PhD., lenka.gresova@gmail.com
Katedra krajinného plánovania a pozemkových úprav Fakulty záhradníctva a krajinného inžinierstva Slovenskej poľnohospodárskej univerzity v Nitre, Hospodárska 7, 949 76 Nitra